

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः श्री गुरुभ्यो नमः,  
हरिः ॐ

कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय आरण्यके तृतीयः

## Contents

### 3.1 तृतीयः प्रपाठकः - चातुर्होत्रचयनम्

1

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ॐ

### 3.1 तृतीयः प्रपाठकः - चातुर्होत्रचयनम्

## 3.1 तृतीयः प्रपाठकः - चातुर्होत्रचयनम्

### T.A.3.1.1

चित्तिः सुक् । चित्तमाज्यम् । वाग्वेदिः । आधीतं बरुहिः । केतो अग्निः । विज्ञातमग्निः ।  
वाक्पतिरुहोता । मन उपवृक्ता । प्राणो हविः । सामाद्ध्युः ( ) ॥ वाचस्पते विधे नामन् ।  
विधेम ते नाम । विधेस्त्व-मस्माकं नाम । वाचस्पतिः सोमं पिबतु । आऽस्मासु नृम्णं धात्स्वाहा  
। 1

(अद्ध्युः पञ्च च) 1

### T.A.3.2.1

पृथिवी होता । द्यौरद्ध्युः । रुद्रोऽग्नीत् । बृहस्पतिरुपवृक्ता ॥ वाचस्पते वाचो वीर्येण ।  
संभृतत-मेनायक्ष्यसे । यजमानाय वार्यम् । आ सुवस्करस्मै । वाचस्पतिः सोमं पिबति ।  
ज्जनदिन्द्रमिन्द्रियाय स्वाहा । 2

(पृथिवी होता दश) 2

**T.A.3.3.1**

अ॒ग्निर् होता॑ । अ॒श्विना॑ऽद्ध॒र्युः । त्वष्टा॑ऽग्नीत् । मि॒त्र उ॑पव॒क्ता ॥ सोमः॑ सोम॑स्य पुरो॒गाः । शुक्रः॑  
शुक्र॑स्य पुरो॒गाः । श्रा॒तास्त॑ इन्द्र॒ सोमाः॑ । वाता॑पेर् हव॒न॒श्रुतः॑ स्वाहा॑ । 3

(अ॒ग्निर् होता॑ऽष्टौ) 3

**T.A.3.4.1**

सूर्य॑ ते चक्षुः॑ । वात॑ प्रा॒णः । द्यां पृ॒ष्ठम् । अ॒न्तरि॑क्षमा॒त्मा । अ॒ङ्गैर् य॒ज्ञम् । पृथि॒वीः शरी॑रैः  
॥ वाच॑स्पतेऽच्छि॑द्रया वा॒चा । अ॒च्छि॑द्रया जु॒ह्वी । दि॒वि दे॒वावृ॑धः॒ होत्रा॑ मे॒रय॑स्व स्वाहा॑ । 4

(सूर्य॑ ते नव॑) 4

**T.A.3.5.1**

म॒हाह॑वि॒र् होता॑ । स॒त्यह॑वि॒रद्ध॒र्युः । अ॒च्यु॑तपाजा अ॒ग्नीत् । अ॒च्यु॑तमना उपव॒क्ता । अ॒ना॒धृष्य॑श्चा॒  
प्रति॑धृष्यश्च॒ य॒ज्ञस्या॑भि॒ग॒रौ । अ॒यास्य॑ उ॒द्गा॒ता ॥ वाच॑स्पते ह॒द्विधे॑ नाम॒न् । वि॒धेम॑ ते नाम॑ ।  
वि॒धेस्त्वम॑स्माकं॒ नाम॑ । वा॒चस्प॑तिः सोम॑मपात् ( ) । मा दै॒व्यस्त॑न्तुः छेदि॒ मा म॑नु॒ष्यः । नमो॑  
दि॒वे । नमः॑ पृथि॒व्यै स्वाहा॑ । 5

(अ॒पात् त्रीणि॑ च) 5

**T.A.3.6.1**

वाग्धोता॑ । दी॒क्षा प॑त्नी॑ । वाता॑ऽद्ध॒र्युः । आपो॑ऽभि॒ग॒रः । मनो॑ ह॒विः । तप॑सि जुहोमि ॥  
भूर्भुव॑स्सुवः॑ । ब्रह्म॑ स्वय॒म्भु । ब्रह्म॑णे स्वय॒म्भुवे॑ स्वाहा॑ । 6

(वाग्धोता नव) 6

#### T.A.3.7.1

ब्राह्मण एकहोता । स यज्ञः । स मे ददातु प्रजां पशून् पुष्टिं यशः । यज्ञश्च मे भूयात् ॥ अग्निरद्विहोता । स भर्ता । स मे ददातु प्रजां पशून् पुष्टिं यशः । भर्ता च मे भूयात् ॥ पृथिवी त्रिहोता । स प्रतिष्ठा 7

#### T.A.3.7.2

स मे ददातु प्रजां पशून् पुष्टिं यशः । प्रतिष्ठा च मे भूयात् ॥ अन्तरिक्षं चतुरहोता । स विष्ठाः । स मे ददातु प्रजां पशून् पुष्टिं यशः । विष्ठाश्च मे भूयात् ॥ वायुः पञ्चहोता । स प्राणः । स मे ददातु प्रजां पशून् पुष्टिं यशः । प्राणश्च मे भूयात् । 8

#### T.A.3.7.3

चन्द्रमा षडहोता । स ऋतून् कल्पयाति । स मे ददातु प्रजां पशून् पुष्टिं यशः । ऋतवश्च मे कल्पन्ताम् ॥ अन्नं सप्तहोता । स प्राणस्य प्राणः । स मे ददातु प्रजां पशून् पुष्टिं यशः । प्राणस्य च मे प्राणो भूयात् ॥ द्यौष्टहोता । सोऽनाधृष्यः 9

#### T.A.3.7.4

स मे ददातु प्रजां पशून् पुष्टिं यशः । अनाधृष्यश्च भूयासम् ॥ आदित्यो नवहोता । स तेजस्वी । स मे ददातु प्रजां पशून् पुष्टिं यशः । तेजस्वी च भूयासम् ॥ प्रजापतिरदशहोता । स इदं सर्वम् । स मे ददातु प्रजां पशून् पुष्टिं यशः । सर्वं च मे भूयात् ( ) । 10

(ब्राह्मणो यज्ञोऽग्निर्भर्ता पृथिवी प्रतिष्ठाऽन्तरिक्षं विष्ठा वायुः प्राणश्चन्द्रमा ऋतूनन्नं स प्राणस्य प्राणो

द्यौर॑ना॒धृष्य॑ आ॒दित्यः॑ स ते॒ज॒स्वी प्र॒जाप॑तिः स इ॒दं सर्वं॑ सर्वं च मे भूयात्)  
(प्र॒तिष्ठा-प्रा॒णश्च॑ मे भूया-द॒नाधृष्यः-सर्वं॑ च मे भूयात्) 7

**T.A.3.8.1**

अ॒ग्निर् यजु॑र्भिः । स॒विता स्तोमैः॑ । इन्द्र॑ उक्थाम॒दैः । मि॒त्रावरु॑णावा॒शिषा॑ । अ॒ङ्गिरसो॑  
धि॒ष्णि॒यैर॒ग्निभिः॑ । म॒रुतः॑ स॒दोह॑वि॒र्द्धाना॑भ्याम् । आपः॑ प्रोक्ष॑णीभिः । ओष॑धयो ब॒रुहि॑षा ।  
अ॒दि॒तिर्वेद्या॑ । सोमो॑ दी॒क्षया॑ 11

**T.A.3.8.2**

त्वष्टे॑ध॒मेन॑ । वि॒ष्णुर् य॒ज्ञेन॑ । वस॑व आ॒ज्येन॑ । आ॒दित्या॑ दक्षि॑णाभिः । वि॒श्वे दे॒वा ऊ॒र्जा । पू॒षा  
स्व॑गाका॒रेण॑ । बृह॒स्पतिः॑ पुरो॒धया॑ । प्र॒जाप॑तिरु॒द्धीथेन॑ । अ॒न्तरि॑क्षं प॒वित्रे॑ण । वा॒युः पात्रैः॑ ( )  
। अ॒हं श्रद्ध॑या । 12

(दी॒क्षया॑ - पात्रै॑रेकं च) 8

**T.A.3.9.1**

से॒नेन्द्र॑स्य । धे॒ना बृह॑स्पतेः । प॒त्न्या पू॒ष्णः । वा॒ग्वा॒योः । दी॒क्षा सोम॑स्य । पृ॒थि॒व्य॒ग्नेः ।  
वसू॑नां गाय॒त्री । रु॒द्राणां॑ त्रि॒ष्टुक् । आ॒दि॒त्यानां॑ जग॑ती । वि॒ष्णोरनु॑ष्टुक् 13

**T.A.3.9.2**

वरु॑णस्य वि॒राट् । य॒ज्ञस्य॑ प॒ङ्क्तिः । प्र॒जाप॑तेरनु॒मतिः॑ । मि॒त्रस्य॑ श्रद्धा । स॒वितुः॑ प्रसू॒तिः । सूर्य॑स्य  
मरी॑चिः । च॒न्द्रम॑सो रोहि॒णी । ऋ॒षीणा॑मरु॒न्धती॑ । पु॒र्जन्य॑स्य वि॒द्युत् । चत॑स्रो दि॒शः ( ) ।  
चत॑स्रोऽवा॒न्तर॑दि॒शाः । अ॒हश्च॑ रा॒त्रिश्च॑ । कृ॒षिश्च॑ वृ॒ष्टिश्च॑ । त्वि॒षिश्चाप॑चितिश्च । आप॑श्चौष॑धयश्च  
। ऊ॒र्क्च॑ सू॒नृतां॑ च दे॒वानां॑ प॒त्नयः॑ । 14

(अनुष्टुप् - दिशः षट्) 9

#### T.A.3.10.1

देवस्य॑ त्वा सवितुः प्र॑सवे । अ॒श्विनो॑र् बा॒हुभ्या॑म् । पू॒ष्णो ह॑स्ता॒भ्यां प्रति॑गृह्णामि । राजा॑ त्वा वरु॑णो नयतु देवि दक्षिणेऽग्नये॑ हिरण्यम् । तेना॑मृत॒त्वम॑श्याम् । वयो॑ दा॒त्रे । मयो॑ मह्य॑मस्तु प्रतिग्रही॒त्रे । क इ॒दं कस्मा॑ अदात् । कामः॑ कामा॑य । कामो॑ दा॒ता 15

#### T.A.3.10.2

कामः॑ प्रतिग्रही॒ता । कामः॑ समु॒द्रमा॑विश । कामे॑न त्वा प्रति॑गृह्णामि । कामै॑तत्ते । ए॒षा ते॑ काम॒ दक्षि॑णा । उ॒त्ता॒नस्त्वा॑ऽऽङ्गीर॒सः प्रति॑गृह्णातु । सोमा॑य॒ वासः॑ । रु॒द्राय॑ गा॒म् । वरु॑णा॒याश्च॑म् । प्र॒जाप॑तये॒ पुरु॑षम् 16

#### T.A.3.10.3

मन॑वे तल्प॑म् । त्वष्ट्रेऽजाम् । पू॒ष्णेऽवि॑म् । नि॒र॒ऋ॒त्या अ॑श्वतरगर्दभौ । हि॒मव॑तो ह॒स्तिन॑म् । ग॒न्ध॒र्वा॒प्स॒राभ्यः॑-स्रगलङ्कर॑णे । वि॒श्वेभ्यो॑ दे॒वेभ्यो॑ धा॒न्यम् । वा॒चेऽन्न॑म् । ब्रह्म॑ण ओद॒नम् । स॒मु॒द्राया॑पः 17

#### T.A.3.10.4

उ॒त्ता॒नाया॑ङ्गीर॒सायानः॑ । वै॒श्वान॒राय॑ रथ॑म् ॥ वै॒श्वान॒रः प्र॑त्नथा॒ नाक॑मारुहत् । दि॒वः पृ॑ष्ठं भ॒न्द॑मानः सु॒मन्म॑भिः । स पू॑र्ववज्ज॒नय॑ज्ज॒न्तवे॑ धन॑म् । स॒मा॒नम॑ज्मा॒ परि॑याति जागृ॑विः ॥ राजा॑ त्वा वरु॑णो नयतु देवि दक्षिणे वै॒श्वान॒राय॑ रथ॑म् । तेना॑मृत॒त्वम॑श्याम् । वयो॑ दा॒त्रे । मयो॑ मह्य॑मस्तु प्रतिग्रही॒त्रे ( ) 18

**T.A.3.10.5**

क इ॒दं कस्मा॑ अ॒दात् । कामः॑ कामा॒य । कामो॑ दा॒ता । कामः॑ प्रतिग्रही॒ता । कामः॑ समु॒द्रमावि॑श  
। कामे॑न त्वा॒ प्रतिगृ॑ह्णामि । कामै॑तत्ते॒ । एषा॑ ते॒ काम॑ दक्षि॒णा । उ॒त्ता॒नस्त्वाँऽऽङ्गी॑र॒सः प्रति॑गृह्णातु  
। 19

(दा॒ता - पुरु॑ष - मा॒पः - प्रतिग्रही॒त्रे - +न॑व च) 10

**T.A.3.11.1**

सुव॑र्णं घ॒र्मं परि॑वेद वे॒नम् । इन्द्र॑स्या॒त्मानं॑ दश॒धा चर॑न्तम् । अ॒न्तः संमु॒द्रे मन॑सा॒ चर॑न्तम् ।  
ब्रह्मा॑ऽन्व॒विन्दु॑द् दश॑होता॒मर्ण॑ । अ॒न्तः प्रवि॑ष्टः शा॒स्ता जना॑नाम् । एकः॑ सन्ब॑हु॒धा वि॑चारः ।  
शतः॑ शु॒क्राणि॑ यत्रै॒कं भव॑न्ति । सर्वे॑ वेदा॒ यत्रै॒कं भव॑न्ति । सर्वे॑ होता॒रो यत्रै॒कं भव॑न्ति । स॒  
मान॑सीन आ॒त्मा जना॑नाम् 20

**T.A.3.11.2**

अ॒न्तः प्रवि॑ष्टः शा॒स्ता जना॑नाः सर्वा॑त्मा । सर्वाः॑ प्र॒जा यत्रै॒कं भव॑न्ति । चतु॑र॒होता॒रो यत्र॑ स॒म्पदं॑  
गच्छ॑न्ति दे॒वैः । स॒ मान॑सीन आ॒त्मा जना॑नाम् ॥ ब्रह्मेन्द्र॑म॒ग्निं जग॑तः प्रति॒ष्ठाम् । दि॒व आ॒त्मानः॑  
सवि॑तारं बृ॒हस्प॑तिम् । चतु॑र॒होता॒रं प्र॒दिशोऽनु॑ क्लृ॒प्तम् । वा॒चो वी॒र्यं॑ तप॒साऽन्व॑विन्दत् ॥ अ॒न्तः  
प्रवि॑ष्टं क॒र्तार॑मे॒तम् । त्वष्टा॑रः रू॒पाणि॑ विकु॒र्वन्त॑ विप॒श्चिम् 21

**T.A.3.11.3**

अ॒मृत॑स्य प्रा॒णं य॒श्मेत॑म् । चतु॑र॒होतृ॑णामा॒त्मानं॑ क॒वयो॑ निचि॒क्युः ॥ अ॒न्तः प्रवि॑ष्टं क॒र्तार॑मे॒तम्  
। दे॒वानां॑ बन्धु॒ निहि॑तं गुहा॑सु । अ॒मृते॑न क्लृ॒प्तं य॒श्मेत॑म् । चतु॑र॒होतृ॑णामा॒त्मानं॑ क॒वयो॑ निचि॒क्युः  
॥ शतं॑ नि॒युतः॑ परि॒वेदु॑ विश्वा॑ वि॒श्ववा॑रः । वि॒श्वमि॑दं वृ॒णाति॑ । इन्द्र॑स्या॒त्मा निहि॑तः पञ्च॑होता ।  
अ॒मृतं॑ दे॒वाना॑मायुः प्र॒जाना॑म् । 22

**T.A.3.11.4**

इन्द्रः॑ राजानं॑ सवितारमे॑तम् । वा॒योरा॒त्मानं॑ क॒वयो॑ निचि॑क्युः । रु॒श्मिः॑ र॒श्मीनां॑ म॒द्ध्ये॑ तप॑न्तम् ।  
 । ऋ॒तस्य॑ पु॒दे क॒वयो॑ निपा॑न्ति ॥ य आ॑ण्डको॒शे भुव॑नं बि॒भर्ति॑ । अ॒निर्भि॑ण्णः सन्न॑थं लो॒कान् ।  
 वि॒चष्टे॑ । यस्या॑ण्डको॒शः शुष्म॑मा॒हुः प्रा॒णमु॒ल्बम् । तेन॑ कृ॒प्तोऽमृ॑तेना॒हम॑स्मि ॥ सु॒वर्णं॑ को॒शः॑  
 रज॑सा॒ परी॑वृतम् । दे॒वानां॑ वसु॒धानीं॑ वि॒राज॑म् 23

**T.A.3.11.5**

अ॒मृत॑स्य पूर्णा॒न्तामु॑ क॒लां वि॑चक्षते । पादः॑ षड्दो॒तुर्न॑ किला॒वि वि॑थ्से ॥ येन॑र्त॒वः पञ्च॑धोत कृ॒प्ताः  
 । उ॒त वा॑ षड्वा॒ मन॑सोत कृ॒प्ताः । तः॑ षड्दो॒तार॑मृ॒तुभिः॑ कल्प॑मानम् । ऋ॒तस्य॑ पु॒दे क॒वयो॑ निपा॑न्ति  
 ॥ अ॒न्तः प्र॑विष्टं क॒र्तार॑मे॒तम् । अ॒न्तश्च॒न्द्रम॑सि॒ मन॑सा॒ चर॑न्तम् । स॒हैव॑ सन्तं न वि॒जान॑न्ति दे॒वाः  
 । इन्द्र॑स्या॒त्मानः॑ शत॒धा च॑रन्तम् । 24

**T.A.3.11.6**

इन्द्रो॑ राजा॒ जग॑तो॒ य ई॒शे । स॒प्तहो॑ता स॒प्तधा॑ वि॒क्लृप्तः॑ ॥ पे॒रेण॑ तन्तुं परि॒षिच्य॑मानम् । अ॒न्तरा॑द्रित्ये  
 मन॑सा॒ चर॑न्तम् । दे॒वानाः॑ हृद॑यं ब्रह्मा॒न्ववि॑न्दत् ॥ ब्रह्मै॑तद्ब्रह्म॑ण॒ उज्ज॑भार । अ॒र्कः॑ श्रोत॑न्तः  
 सरि॑रस्य॒ मद्ध्ये॑ ॥ आ यस्मि॑न्थ स॒प्त पे॑रवः । मेह॑न्ति बहु॒लाः श्रिय॑म् । ब॒ह्वश्वा॑मिन्द्र॒ गोम॑तीम्  
 । 25

**T.A.3.11.7**

अच्यु॑तां बहु॒लाः श्रिय॑म् । स हरि॑र्वसु॒वित्त॑मः । पे॒रुरिन्द्रा॑य पि॒न्वते॑ ॥ ब॒ह्वश्वा॑मिन्द्र॒ गोम॑तीम् ।  
 अच्यु॑तां बहु॒लाः श्रिय॑म् । म॒ह्यमिन्द्रो॑ निय॑च्छतु ॥ श॒तः श॒ता अ॑स्य यु॒क्ता ह॑रीणाम् । अ॒र्वाडा॑  
 या॒तु वसु॑भी रु॒श्मिरिन्द्रः॑ । प्रम॑ह॒माणो॑ बहु॒लाः श्रिय॑म् । रु॒श्मिरिन्द्रः॑ सवि॒ता मे॑ निय॑च्छतु । 26



**T.A.3.11.8**

घृतं तेजो मधुमदिन्द्रियम् । मय्ययमग्निर्दधातु ॥ हरिः पतङ्गः पटरी सुपर्णः । दिविक्षयो नभसा  
य एति । स न इन्द्रः कामवरं ददातु ॥ पञ्चारं चक्रं परिवर्तते पृथु । हिरण्यज्योतिः सरिरस्य  
मद्ध्यै । अजस्रं ज्योतिर्नभसा सर्पदेति । स न इन्द्रः कामवरं ददातु ॥ सप्त युञ्जन्ति रथमेकचक्रम्  
27

**T.A.3.11.9**

एको अश्वो वहति सप्तनामा । त्रिनाभिं चक्रमजरमनर्वम् । येनेमा विश्वा भुवनानि तस्थुः ॥ भद्रं  
पश्यन्त उपसेदुरग्रे । तपो दीक्षामृषयः सुवर्दिदः । ततः क्षत्रं बलमोजश्च जातम् । तदुस्मै देवा  
अभि सं नमन्तु ॥ श्वेतः रश्मिं बोभुज्यमानम् । अपां नेतारं भुवनस्य गोपाम् । इन्द्रं निचिक्युः  
परमे व्योमन् । 28

**T.A.3.11.10**

रोहिणीः पिङ्गला एकरूपाः । क्षरन्तीः पिङ्गला एकरूपाः । शतः सहस्राणि प्रयुतानि नाव्यानाम्  
॥ अयं यश्चेतो रश्मिः । परि सर्वमिदं जगत् । प्रजां पशून् धनानि । अस्माकं ददातु ॥ श्वेतो  
रश्मिः परि सर्वं बभूव । सुवन्मह्यं पशून् विश्वरूपान् ॥ पतङ्गमक्तमसुरस्य मायया 29

**T.A.3.11.11**

हृदा पश्यन्ति मनसा मनीषिणः । समुद्रे अन्तः क्वयो विचक्षते । मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः  
॥ पतङ्गो वाचं मनसा बिभर्ति । तां गन्धर्वोऽवदुद् गर्भे अन्तः । तां द्योतमानाः स्वर्यं मनीषाम्  
। ऋतस्य पदे क्वयो निपान्ति ॥ ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपाः । विरूपाः सन्तो बहुधैकरूपाः  
। अग्निस्ताः अग्रे प्रमुमोक्तु देवः 30

**T.A.3.11.12**

प्रजापतिः प्रजया सम्विद्वानः ॥ वीतश्च स्तुकेस्तुके । युवमस्मासु नियच्छतम् । प्रप्र यज्ञपतिं तिर  
 ॥ ये ग्राम्याः पशवो विश्वरूपाः । विरूपाः सन्तो बहुधैकरूपाः । तेषां सप्तानामिह रन्तिरस्तु  
 । रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय ॥ य आरण्याः पशवो विश्वरूपाः । विरूपाः सन्तो  
 बहुधैकरूपाः ( ) 31

**T.A.3.11.13**

वायुस्तां अग्रे प्रमुमोक्तु देवः । प्रजापतिः प्रजया सम्विद्वानः ॥ इडांयै सृष्टं घृतवच्चराचरम् ।  
 देवा अन्वविन्दुन्गुहा हितम् ॥ य आरण्याः पशवो विश्वरूपाः । विरूपाः सन्तो बहुधैकरूपाः ।  
 तेषां सप्तानामिह रन्तिरस्तु । रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय । 32

(आत्मा जनानां - विकुर्वन्तं विपश्चिं - प्रजानां - वसुधानीं विराजं - चरन्तं - गोमतीं - मे  
 नियच्छ - त्वेकचक्रं - व्योमन् - मायया - देव - एकरूपा - + अष्टौ च) 11

**T.A.3.12.1**

सहस्रशीर्षा पुरुषः । सहस्राक्षः सहस्रपात् । स भूमिं विश्वतो वृत्वा । अत्यतिष्ठद्दशाङ्गुलम्  
 ॥ पुरुष एवेदश्च सर्वम् । यद्भूतं यच्च भव्यम् । उतामृतत्वस्येशानः । यदन्नेनातिरोहति ॥  
 एतावानस्य महिमा । अतो ज्यायाश्च पूरुषः 33

**T.A.3.12.2**

पादोऽस्य विश्वा भूतानि । त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः । पादोऽस्येहाभवात् पुनः  
 । ततो विष्वङ् व्यक्रामत् । साक्षानानक्षने अभि ॥ तस्माद् विराडजायत । विराजो अधि पूरुषः  
 । स जातो अत्यरिच्यत । पश्चाद् भूमिमथो पुरः । 34

**T.A.3.12.3**

यत्पुरुषेण हविषाँ । देवा यश्मत्तन्वत । वसुन्तो अस्यासीदाज्यम् । ग्रीष्म इद्धमः शरद्धविः ॥  
सप्तास्यांसन् परिधयः । त्रिः सप्त समिधः कृताः । देवा यद्-यज्ञं तन्वानाः । अबद्धन् पुरुषं  
पशुम् ॥ तं यज्ञं बरुहिषि प्रौक्षन् । पुरुषं जातमग्रतः 35

**T.A.3.12.4**

तेन देवा अयजन्त । साद्ध्या ऋषयश्च ये ॥ तस्माद् यज्ञाथ सर्वहुतः । सम्भृतं पृषदाज्यम् ।  
पशून्स्ताश्चक्रे वायव्यान् । आरण्यान् ग्राम्याश्च ये ॥ तस्माद् यज्ञाथ सर्वहुतः । ऋचः सामानि  
जज्ञिरे । छन्दांसि जज्ञिरे तस्मात् । यजु-स्तस्मादजायत । 36

**T.A.3.12.5**

तस्मादश्वा अजायन्त । ये के चोभयादतः । गावो ह जज्ञिरे तस्मात् । तस्मा ज्जाता अजावयः  
॥ यत् पुरुषं व्यदधुः । कृतिधा व्यकल्पयन् । मुखं किमस्य कौ बाहू । कावूरू पादावुच्येते  
॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत् । बाहू राजन्यः कृतः 37

**T.A.3.12.6**

ऊरू तदस्य यद्वैश्यः । पद्भ्यां शूद्रो अजायत ॥ चन्द्रमा मनसो जातः । चक्षोः सूर्यो  
अजायत । मुखादिन्द्रश्चाग्निश्च । प्राणाद् वायुरजायत ॥ नाभ्यां आसीदुन्तरिक्षम् । शीर्ष्णो द्यौः  
समवर्तत । पद्भ्यां भूमिर् दिशः श्रोत्रात् । तथा लोका अकल्पयन् । 38

**T.A.3.12.7**

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम् । आदित्यवर्णं तमसस्तु पारे । सर्वाणि रूपाणि विचित्य धीरः ।  
नामानि कृत्वाऽभिवदन् यदास्तै ॥ धाता पुरस्ताद्यमुदाजहार । शक्रः प्रविद्वान् प्रदिशश्चतस्रः ।  
तमेवं विद्वानमृतं इह भवति । नान्यः पन्था अयनाय विद्यते ॥ यज्ञेन यश्मयजन्त देवाः । तानि  
धर्माणि प्रथमान्यासन् ( ) । ते ह नार्क महिमानः सचन्ते । यत्र पूर्वं साद्ध्याः सन्ति देवाः ।

39

(ज्यायानधि पूरुषः) (अन्यत्र पुरुषः )

(पुरुषः - पुरो - ऽग्रतो - ऽजायत - कृतो - ऽकल्पयन् - नासन् द्वे च) 12

**T.A.3.13.1**

अद्भ्यः सम्भूतः पृथिव्यै रसाच्च । विश्वकर्मणः समवर्तताधि । तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति ।  
 तत् पुरुषस्य विश्वमाजानमग्रे ॥ वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम् । आदित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।  
 तमेवं विद्वानमृतं इह भवति । नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ॥ प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तः ।  
 अजायमानो बहुधा विजायते 40

**T.A.3.13.2**

तस्य धीराः परिजानन्ति योनिम् । मरीचीनां पदमिच्छन्ति वेधसः ॥ यो देवेभ्य आतपति । यो  
 देवानां पुरोहितः । पूर्वो यो देवेभ्यो जातः । नमो रुचाय ब्राह्मणे ॥ रुचं ब्राह्मं जनयन्तः ।  
 देवा अग्रे तदब्रुवन् । यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात् । तस्य देवा असन्वशे ( ) ॥ हीश्वं ते लक्ष्मीश्च  
 पत्न्यौ । अहोरात्रे पार्श्वे । नक्षत्राणि रूपम् । अश्विनौ व्यात्तम् । इष्टं मनिषाण । अमुं मनिषाण  
 । सर्वं मनिषाण । 41

(जायते - वशे सप्त च) 13

**T.A.3.14.1**

भर्ता सन् भ्रियमाणो बिभर्ति । एको देवो बहुधा निविष्टः । यदा भारं तन्द्रयते स भर्तुम् । निधाय  
 भारं पुनरस्तमेति ॥ तमेव मृत्युममृतं तमाहुः । तं भर्तारं तमुं गोप्तारमाहुः । स भृतो भ्रियमाणो

बिभर्ति । य ए॒नं वे॒दं स॒त्येन॒ भर्तु॑म् ॥ स॒द्यो जा॒तमु॒त ज॑हात्येषः । उ॒तो ज॑रन्तं न ज॑हात्ये॒कम् ॥ 42

#### T.A.3.14.2

उ॒तो ब॒हूने॒कम॑र्जहार । अ॒तन्द्रो॑ दे॒वः स॒दमे॒व प्रा॑र्थः ॥ य॒स्तद्वे॒दु य॑त आ॒बुभू॑व । स॒न्धां च॒ याः स॑न्दु॒धे ब्र॑ह्म॒णैषः॑ । र॒मंते॒ तस्मि॑न्नु॒त जी॒र्णे श॑या॒ने । नै॒नं ज॑हात्य॒हस्सु॑ पू॒र्व्येषु॑ ॥ त्वा॒मापो॑ अनु॒ सर्वा॑श्चरन्ति जा॒नुतीः॑ । व॒थ्सं प॑यसा पु॒नानाः॑ । त्व॒मग्निः॑ ह॒व्यवा॑हः॒ समि॑न्थसे । त्वं भ॒र्ता मा॑तरि॒श्वां प्र॑जाना॑म् । 43

#### T.A.3.14.3

त्वं य॒ज्ञस्त्व॑मु॒ वे॒वासि॑ सोमः । त॒वं दे॒वा ह॑व॒माय॑न्ति स॒र्वे । त्वमे॒कोऽसि॑ ब॒हूनु॑प्रविष्टः । नम॑स्ते अस्तु सु॒हवो॑ म ए॒धि ॥ नमो॑ वा॒मस्तु॑ शृ॒णुतः॑ ह॒वं मे॑ । प्रा॒णापा॑नावजि॒रः स॒चर॑न्तौ । ह॒व्यामि॑ वां ब्र॒ह्मणा॑ तू॒र्तमे॑त॑म् । यो मां द्वा॒ष्टि तं॑ ज॒हि तं॑ यु॒वाना॑ ॥ प्रा॒णापा॑नौ स॒म्विदा॑नौ ज॒हितम्॑ । अ॒मुष्या॑सु॒ना मा॑ सं॒गसा॑थां ( ) 44

#### T.A.3.14.4

तं मे॑ दे॒वा ब्र॑ह्म॒णा स॒म्विदा॑नौ । व॒धाय॑ दत्तं त॒महः॑ ह॒नामि॑ ॥ अ॒संज्ज॑जान स॒त आ॑ब॒भूव॑ । यं यं ज॒जान॑ स उ॒ गो॒पो अ॑स्य । य॒दा भा॑रं त॒न्द्रय॑ते स भर्तु॑म् । प॒रास्य॑ भा॒रं पु॑न॒रस्त॑मेति ॥ तद्वै त्वं प्रा॒णो अ॑भवः । म॒हान्भो॑गः प्र॒जाप॑तेः । भु॒जः क॑रिष्यमा॒णः । यद्दे॒वान्प्रा॑ण॒यो न॑व ( ) 45

(एकं - प्र॒जानां॑ - ग॒साथां॑ - न॑व ) 14

#### T.A.3.15.1

हरिः॒ हर॑न्त॒मनु॑यन्ति दे॒वाः । वि॒श्वस्ये॑शा॒नं वृ॑ष॒भं म॑ती॒नाम् । ब्र॒ह्म स॒रूप॑मनु॒ मे॒दमा॑गात् । अ॒यं न॑ मा वि॒वंधी॑र॒ विक्र॑मस्व ॥ मा॒च्छि॑दो मृ॒त्यो मा॑ व॒ंधीः । मा मे॑ ब॒लं वि॒वृ॒हो मा॑ प्र॒मोषीः॑ । प्र॒जां मा॑

मे॑ रीरि॒ष आ॒युरु॒ग्र । नृ॒चक्ष॑सं त्वा ह॒विषा॑ वि॒धेम ॥ स॒द्यश्च॑क॒मा॒नाय॑ । प्र॒वेपा॒नाय॑ मृ॒त्यवै॑ 46

**T.A.3.15.2**

प्रास्मा॑ आशा॑ अशृ॒ण्वन् । कामे॑ना॒जनय॑न् पुनः॑ ॥ कामे॑न मे॒ काम॑ आ॒गात् । हृद॑या॒द्दृद॑यं मृ॒त्योः  
। यदु॑मीषा॑म॒दः प्रि॒यम् । तदै॑तू॒प मा॒मभि॑ ॥ परं॑ मृ॒त्यो अनु॑ परे॒हि प॒न्था॑म् । यस्ते॒ स्व इ॒तरो॑  
दे॒व्याना॑त् । चक्षु॑ष्मते शृ॒ण्वते॑ ते ब्रवी॑मि । मा नः॑ प्र॒जाः री॒रिषो॑ मोत॒ वी॒रान् ( ) ॥ प्र पू॒र्व्य  
मन॑सा॒ वन्द॑मानः । नाध॑मानो वृष॒भं च॑रू॒षणी॑नाम् । यः प्र॒जाना॑मे॒क॒राण॑मानु॒षीणा॑म् । मृ॒त्युं य॑जे  
प्रथ॑म॒जामृ॑तस्य॑ । 47

(मृ॒त्यवै॑ - वी॒राःश्च॒त्वारि॑ च) 15

**T.A.3.16.1**

त॒रणि॑र् वि॒श्वद॑र॒शतो॑ ज्योति॑ष्कृ॒दसि॑ सूर्य॑ । वि॒श्वमा॑भा॒सि रो॒च॒नम् । उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि॑ सूर्या॑य  
त्वा॒ भ्राज॑स्वत ए॒ष ते॒ योनिः॑ सूर्या॑य त्वा॒ भ्राज॑स्वते । 48

(णो खोर्वे॑ fओर् थिस् आनुवाकम्) 16

**T.A.3.17.1**

आ प्या॑यस्व मदि॒न्तम् सो॒म वि॒श्वाभि॑रू॒तिभिः॑ । भवा॑ नः स॒प्रथ॑स्तमः । 49

(णो खोर्वे॑ fओर् थिस् आनुवाकम्) 17

**T.A.3.18.1**

ई॒युष्टे॑ ये पू॒र्वतरा॑मप॒श्यन् व्यु॑च्छन्ती॒मुष॑सं म॒र्त्यासः॑ । अ॒स्माभि॑रू॒ नु प्र॑ति॒चक्ष्या॑ऽभू॒दो ते य॑न्ति॒ ये

अप॒रीषु प॒श्यान् । 50

(णो खोर्वे fओर् थिस् अनुवाकम्) 18

### T.A.3.19.1

ज्योति॑ष्मतीं त्वा सादयामि ज्योति॑ष्कृतं त्वा सादयामि ज्योति॑र्विदं त्वा सादयामि भास्व॑तीं त्वा सादयामि ज्वल॑न्तीं त्वा सादयामि मल्मला॑भवन्तीं त्वा सादयामि दीप्य॑मानां त्वा सादयामि रोच॑मानां त्वा सादयाम्यज॑स्रां त्वा सादयामि बृहज्ज्योति॑षं त्वा सादयामि बो॒धय॑न्तीं त्वा सादयामि जाग्र॑तीं त्वा सादयामि । 51

(णो खोर्वे fओर् थिस् अनुवाकम्) 19

### T.A.3.20.1

प्र॒या॒साय॑ स्वाहा॑ऽऽया॒साय॑ स्वाहा॑ वि॒या॒साय॑ स्वाहा॑ स॒म॒या॒साय॑ स्वाहा॑ द्या॒साय॑ स्वाहा॑ ऽव॒या॒साय॑ स्वाहा॑ शु॒चे स्वाहा॑ शोका॑य॒ स्वाहा॑ तप्य॑त्वै स्वाहा॑ तप॑ते स्वाहा॑ ब्रह्म॑ह॒त्यायै॑ स्वाहा॑ सर्व॑स्मै स्वाहा॑ । 52

(णो खोर्वे fओर् थिस् अनुवाकम्) 20

### T.A.3.21.1

चित्त॑ः स॒न्ता॒नेन॑ भवं॑ य॒क्रा रु॒द्रं तनि॑न्ना पशु॑पतिः॑ स्थूल॑हृद॒येना॒ग्निः हृद॑येन रु॒द्रं लोहि॑तेन शु॒र्व म॑त॒स्त्राभ्यां॑ महा॑दे॒वम॒न्तः पौ॑र्ष्वेनौषि॑ष्ठ॒हनः॑ शिङ्गी॑निको॒श्याभ्याम् । 53

(णो खोर्वे fओर् थिस् अनुवाकम्) 21

**Prapaataka Korvai with starting Padams of 1 to 21 Anuvaakams :-**

(चित्तिः - पृथि - व्यग्रिः - सूर्यं ते चक्षुर् - महाहविरु - होता - वाग्धोता - ब्राह्मण एकहोता -  
 ऽग्रिर्यजुर्भिः - सेनेन्द्रस्य - देवस्य - सुवर्णं घर्म - सहस्रशीर्षा- ऽद्भ्यो - भर्ता - हरि - तुरणि  
 - राप्याय - स्वेयुष्टे ये - ज्योतिष्मती - प्रयासाय - चित्त मेकविंशतिः)

**korvai with starting padams of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-**

(चित्ति - रग्रिर्यजुर्भि - रन्तः प्रविष्टः - प्रजापति - स्तस्य धीरा - ज्योतिष्मतीं त्रिपञ्चाशत् )

**first and last padam in TA, 3rd Prapaatakam :-**

( चित्तिः - शिङ्गानिकोश्याभ्यां )

॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे आरण्यके तृतीयः प्रपाठकः समाप्तः ॥